

กลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

Strategies for Enhancing Community-Based Tourism Carrying Capacity in Pak Nam Prasae Community, Rayong Province

¹หทัยรัตน์ สวัสดิ์, ²ชาคริต อ่องทูน และ ^{3*}ญาติา ชอบทำดี

¹Hathairat Sawasdee, ²Chakhrit Ongthun, and ^{3*}Yada Chopthamdee

^{*}Corresponding author

^{1, 3*} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

^{1, 3*} Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Tawan-ok, Thailand

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

² Faculty of Management Sciences, Phranakhon Rajabhat University, Thailand

E-mail: ¹hathairat_sa@rmutto.ac.th, ²aon.chakhrit19@gmail.com, ^{3*}yada_ch@rmutto.ac.th

Received April 18, 2025; Revised May 8, 2025; Accepted May 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาขีดความสามารถในการรองรับทางการท่องเที่ยว ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง 2) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการกลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสานวิธีโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษา 1) ขีดความสามารถในการรองรับด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 5 ท่าน ชุมชน จำนวน 5 ท่าน และผู้ประกอบการในพื้นที่จำนวน 5 ท่าน 2) ขีดความสามารถในการรองรับด้านสังคมวัฒนธรรมจากจำนวนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวในพื้นที่โดยตรงจำนวน 335 ตัวอย่าง และ 3) ขีดความสามารถในการรองรับด้านจิตวิทยาจากนักท่องเที่ยวท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเยือนย่านชุมชนปากน้ำประแสจำนวน 399 ตัวอย่าง ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ใช้แบบสำรวจ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติแบบพรรณนาร่วมกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแบบสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก พื้นที่ประกอบกิจกรรมนันทนาการหลักและรอง มีการให้บริการ ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ห้องน้ำ ลาน

จอตลอด ที่ยังสามารถควบคุมผลกระทบจำนวนนักท่องเที่ยวได้ดี ด้านสังคมและวัฒนธรรม มีค่าขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านสังคมวัฒนธรรมอยู่ในระดับกำลังถึงหรืออยู่ในขีดความสามารถสูงสุดที่ยอมรับได้ และไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ด้านจิตวิทยา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจในระดับสูง ไม่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนักท่องเที่ยว แต่การพบปะผู้คน และความรู้สึกแออัดของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่ำกว่าขีดความสามารถที่กำหนดไว้ 2) จากการวิเคราะห์สามารถวิเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวเพื่อยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ดังนี้ กลยุทธ์เชิงรุก คือการยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเดิม และพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวใหม่ของชุมชนปากน้ำประแสให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ด้วยการจัดการความรู้จากงานวิจัยในพื้นที่ กลยุทธ์เชิงแก้ไข คือพัฒนาระบบการสื่อความหมายแบบออนไลน์หรือการสื่อความหมายโดยไม่ใช้คนเพื่อบริการด้านข้อมูลและการจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว และจัดทำแผนการรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล และช่วงปกติ พร้อมเพิ่มช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถตัดสินใจเลือกเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว กลยุทธ์เชิงป้องกัน คือ วางแผนจัดรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับบริบท สถานการณ์ความเป็นจริงให้ได้กลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพกลุ่มต่างๆ ได้สัมผัสประสบการณ์จริงที่คุ้มค่า และกลยุทธ์เชิงรับ คือพัฒนาระบบการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกร่วมกับภาคเอกชน

คำสำคัญ: ขีดความสามารถในการรองรับ; การท่องเที่ยวโดยชุมชน; กลยุทธ์

Abstract

This article aimed to (1) examine the tourism carrying capacity of Pak Nam Prasae Community in Rayong Province and (2) propose strategic management approaches for strategies for enhancing community-based tourism carrying capacity in Pak Nam Prasae Community, Rayong Province. The study employed a mixed-methods approach, with qualitative research as the primary method and quantitative research as the supplementary method. The study investigated 1) the physical and facility-related carrying capacity through in-depth interviews with five tourism management stakeholders, five local community representatives, and five local entrepreneurs; 2) the socio-cultural carrying capacity using data collected from 335 households residing within the community who were directly affected by tourism; and 3) the psychological carrying capacity based on responses from 399 Thai tourists visiting the Pak Nam Prasae community. Purposive sampling was used, and data were collected through questionnaires, document analysis, and in-depth interviews. Descriptive statistics were employed in conjunction with qualitative analysis. The findings revealed that (1) regarding physical capacity and facilities, the area provides sufficient services, such as restaurants, beverages, restrooms, and parking lots, to manage the impacts of

tourist volume effectively. In terms of socio-cultural capacity, the community was operating at an "Approaching Carrying Capacity" level—meaning the current tourism activities were still acceptable and had not negatively impacted local culture and social norms. Psychologically, tourist satisfaction was reported to be high, with no significant negative impacts on visitors' perceptions. However, aspects such as visitor interactions and perceived crowding were slightly below the acceptable threshold. (2) Strategic recommendations for enhancing tourism carrying capacity included: Proactive Strategies—upgrading existing tourism activities and developing new ones tailored to niche markets using localized research-based knowledge management; Corrective Strategies—improving online interpretation systems and non-personal communication tools, establishing visitor management plans for both peak and off-peak seasons, and enhancing communication channels to support tourist decision-making; Preventive Strategies—designing tourism activities aligned with the community's context and real-world conditions to ensure quality visitor experiences; and Responsive Strategies—collaborating with the private sector to improve service infrastructure and amenities.

Keywords: Carrying Capacity; Community-Based Tourism; Strategy

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวถือเป็นรายได้หลักของประเทศไทย ทั้งในด้านความสวยงาม ทางเลือกของสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลายและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ดึงดูด อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวยังประเทศไทยได้กระตุ้นการเติบโตของนักท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างสมดุล กระจายการเดินทางสู่พื้นที่รองตามอัตลักษณ์พื้นที่ มุ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ควบคุมบริหารจัดการกระแสการเดินทางของนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่อยู่ในประเทศไทย เพื่อกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวจากเมืองหลักสู่เมืองรองและแหล่งท่องเที่ยวรองในเมืองหลัก โดยจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการสร้างประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจแก่ชุมชน การทำกิจกรรมนันทนาการในแหล่งท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นตามจำนวนนักท่องเที่ยวนั้นก็เป็ปัจจัยที่ส่งผลกระทบเชิงลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งหากจะตระหนักถึงความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ตามหลักของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยวควรมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวให้เกิดความพึงพอใจและประทับใจ ดังนั้นเมื่อการท่องเที่ยวมีการขยายตัว และมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวมากขึ้น สิ่งสำคัญที่ชุมชนต้องคำนึงถึงคือ จำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดที่ขนาดพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวสามารถรองรับการใช้ประโยชน์ที่ยังเอื้อให้เกิดกิจกรรมนันทนาการตามต้องการเรียกว่า ชีตความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Putjorn et al., 2022)

ชุมชนปากน้ำประแส เป็นชุมชนที่มีที่ตั้งบริเวณที่แม่น้ำประแสไหลมาบรรจบกันลงสู่ทะเล จึงมีพืชพันธุ์ธัญญาหารที่อุดมสมบูรณ์ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการประมงทั้งจากการประมงน้ำเค็มและประมงน้ำกร่อย มีพื้นที่ป่าชายเลนกว้างใหญ่เป็นแหล่งเพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำนานาชนิด และในอดีตปากน้ำประแสยังคงเคยรุ่งเรือง เป็นย่านธุรกิจศูนย์กลางทางการค้าทางน้ำหรือเมืองท่าขนาดใหญ่ของอำเภอแกลง ปัจจุบันการประกอบอาชีพประมงประสบปัญหาจากสาเหตุหลายปัจจัย เช่น จำนวนสัตว์น้ำในทะเลลดน้อยลง รวมทั้งปัญหาจากน้ำมันเชื้อเพลิงมีราคาสูง ทำให้การทำประมงไม่คุ้มค่ากับการออกเรือหาปลา ประชาชนจึงเริ่มมีรายได้ลดลง จึงเกิดการปรับตัวหันมาประกอบอาชีพทางด้านการท่องเที่ยวโดยเน้นการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล, 2566)

จากกระแสความนิยมของนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าไปศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตและธรรมชาติในชุมชนเพิ่มขึ้นทำให้ชุมชนต่างๆ ให้ความสนใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มขึ้นในทุกภูมิภาค โดยที่ชุมชนต่าง ๆ ยังขาดการตระหนักถึงปัญหาขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (ชวลิต อภิหิรัญตระกูล และ ต่อลาภ คำโย, 2565) ดังนั้นการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อประเมินศักยภาพในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยไม่ทำให้เกิดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว (ณัฐอัมรัตน์ อินทบำรุง และ ชมภูษ หุ่นาค, 2564) และเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน และสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน พร้อมกับเสนอแนวทางการจัดการกลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาขีดความสามารถในการรองรับทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง
2. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการกลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

การทบทวนวรรณกรรม

กลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถการรองรับด้านการท่องเที่ยว

ขีดความสามารถในการรองรับได้มีการอธิบายถึงการเชื่อมโยงกับผลกระทบต่อกิจกรรมของผู้อาศัยในท้องถิ่นนั้น ผลกระทบอยู่ภายในขอบเขตทางนิเวศวิทยา ข้อจำกัดทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่ควรสนับสนุนเพียงพอ เหมาะสมกับผู้อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงควรเรียนรู้ถึง

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อเป้าหมายของการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว และมีแนวทางในการประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านการท่องเที่ยว ด้วยการร่วมตรวจสอบ และผลลัพธ์เน้นถึงความสำคัญของวิธีการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (Putjorn et al., 2022) โดยประเภทของขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านการท่องเที่ยว Shelby and Heberlein (1986) ได้จำแนกประเภทของขีดความสามารถในการรองรับด้านนันทนาการไว้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) ขีดความสามารถในการรองรับด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Carrying Capacity, ECC) เป็นการกำหนดขีดความสามารถของธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ อากาศ เสียง ในการรองรับต่อผลกระทบอันจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีการกำหนดค่าเพื่อรักษาระดับไม่ให้เกิดผลกระทบที่เกิดขึ้นทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศจนไม่สามารถฟื้นฟูได้

2) ขีดความสามารถในการรองรับด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก (Physical Carrying Capacity: PCC) คือการกำหนดปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่พื้นที่สามารถรองรับการใช้ประโยชน์จากกิจกรรมท่องเที่ยวได้ โดยจะพิจารณาระดับการใช้ด้านการท่องเที่ยวที่เน้นขนาดของพื้นที่ที่สามารถเปิดให้ใช้ประโยชน์เทียบกับค่ามาตรฐานด้านขนาดของพื้นที่ในการทำกิจกรรม

3) ขีดความสามารถในการรองรับด้านสังคมและวัฒนธรรม (Social Carrying Capacity) คือการกำหนดปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดต่อช่วงเวลาที่ผ่านมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านความรู้สึก และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นน้อยที่สุด

4) ขีดความสามารถในการรองรับด้านเศรษฐกิจ (Economic Carrying Capacity) เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมถึงคุณภาพชีวิตคนชุมชนท้องถิ่นอันสืบเนื่องมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

สรุปได้ว่า ขีดความสามารถในการรองรับด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นการควบคุมดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรการท่องเที่ยว ขณะที่มิติด้านชุมชนและสังคมเป็นการควบคุมผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อาจรบกวน และส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นการดำเนินการศึกษาจึงต้องมีการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ สถานการณ์การท่องเที่ยวของพื้นที่ ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด ความต้องการของพื้นที่ เพื่อสร้างกรอบการควบคุม และการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่สามารถควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม

2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน หลักการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการกำหนดหลักการเพื่อให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) การมีส่วนร่วมของชาวบ้านเพื่อการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง 3)

ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น และ 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน ซึ่งการที่จะให้ชุมชนดำเนินการ การท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าว จึงมีความจำเป็นจะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในด้านการจัดการท่องเที่ยว (พจนา สวณศิริ, 2550)

นอกจากนั้นแล้ว ผลกระทบการท่องเที่ยวโดยชุมชน การดำเนินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนส่งผลกระทบท่อสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนี้ 1) ผลกระทบด้านบวก ส่งผลให้ชุมชนมีจิตสำนึกเกิดการพัฒนาตนเอง การรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาสืบสานสืบทอดมีส่วนร่วมในทรัพยากรของชุมชน ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ได้ 2) ผลกระทบด้านลบ เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม อาทิ จำนวนขยะที่เพิ่มมากขึ้นจากนักท่องเที่ยว การใช้น้ำ ระบบนิเวศธรรมชาติ การรับวัฒนธรรมที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว เกิดกระแสการเลียนแบบ ความขัดแย้งทางความคิด สูญเสียความเป็นส่วนตัวในการที่จะต้องรองรับนักท่องเที่ยวและที่สำคัญคืออาจถึงกับสูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หากมีการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมากเกินไป ทั้งนี้ เบญจมาศ ณ ทองแก้ว และ คณะ (2564) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทั้งด้านบวกและด้านลบ ชุมชนจึงจำเป็นต้องรวมตัวกันเข้ามาจัดการให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติอยู่ในกฎ กติกาของชุมชน มีการจัดระเบียบการแบ่งปันผลประโยชน์แก่ผู้คนที่เกี่ยวข้องและผลประโยชน์ในชุมชน การสร้างมาตรฐานต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง ทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และลดผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด อยู่ภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับทางการท่องเที่ยวที่ชุมชนจะจัดการได้

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นแนวทางการพัฒนาที่วางรากฐานอยู่บนหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยชุมชนเป็นเจ้าของ เป็นผู้กำหนดกติกา มาตรฐาน และแนวทางร่วมกันที่ลดผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยว

3. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) และ การวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์แบบแมทริกซ์ (TOWS Matrix)

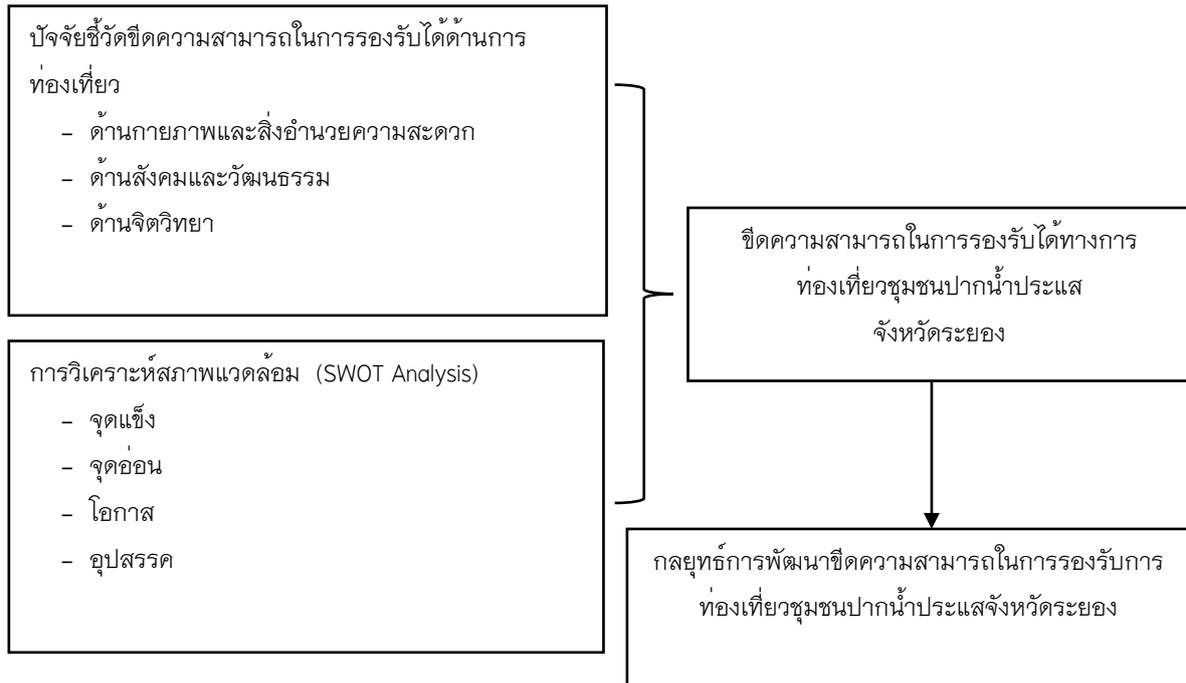
SWOT เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สถานการณ์ซึ่งช่วยกำหนดจุดแข็ง (Strengths: S) จุดอ่อน (Weaknesses: W) จากสิ่งแวดล้อมภายใน ระบุโอกาส (Opportunities: O) และข้อจำกัด (Threats: T) จากสิ่งแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบจากปัจจัยต่อการทำงานขององค์กร (Sereerat & Sereerat, 2003; Wheelen & Hunger, 2006) สำหรับ TOWS Matrix (ชราภรณ์ เลหารุ่งพิสิฐ และ ไชยพันธ์ ปัญญาศิริ, 2566) เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เห็นข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบโดยตรงจากสภาพแวดล้อมภายนอก (โอกาสและภัยคุกคาม) และจากสภาพแวดล้อมภายใน (จุดแข็งและจุดอ่อน) มีขั้นตอนดำเนินการที่สำคัญ 2 ขั้นตอน คือ การระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด ที่ละเอียดใน

ทุกแง่มุม และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจุดแข็งกับโอกาส จุดแข็งกับข้อจำกัด จุดอ่อนกับโอกาส และจุดอ่อนกับข้อจำกัด ซึ่งผลของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในข้อมูลแต่ละคู่ดังกล่าวทำให้เกิด ยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ สามารถแบ่งได้ 4 ประเภท ได้แก่ 1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO strategy) พิจารณาจุดแข็งและโอกาสร่วมกัน 2) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST strategy) พิจารณาจากจุดแข็งและข้อจำกัดร่วมกัน 3) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO strategy) พิจารณาจุดอ่อนและโอกาสร่วมกัน และ 4) กลยุทธ์เชิงรับ (WT strategy) พิจารณาจุดอ่อนและข้อจำกัดร่วมกัน

สรุปได้ว่า SWOT Analysis มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากสามารถช่วยให้ชุมชนมองเห็นจุดแข็ง เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมถึงตระหนักถึงจุดอ่อน เช่น ขาดความรู้ด้านการจัดการ หรือการตลาดดิจิทัล ก็ช่วยให้สามารถวางแผนการพัฒนาได้ตรงจุด รวมถึงการจับตามองโอกาส เช่น แนวโน้มของนักท่องเที่ยวที่สนใจวิถีชีวิตชุมชนและภัยคุกคาม เช่น ผลกระทบจากนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่อาจทำลายทรัพยากรในระยะยาว และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการวางกลยุทธ์ การนำ TOWS Matrix มาวิเคราะห์จึงมีความสำคัญในการเชื่อมโยงผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบ ซึ่งส่งผลให้สามารถพัฒนากลยุทธ์ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนได้อย่างชัดเจน

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยกำหนดกรอบคิดในการวิจัยเพื่อศึกษาขีดความสามารถในการรองรับทางการท่องเที่ยว และเสนอแนวทางการจัดการกลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมวิธี ศึกษาจากพื้นที่ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาขีดความสามารถในการรองรับทางการท่องเที่ยว ชุมชนปากน้ำประแสจังหวัดระยอง

1.1 การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง ประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน ผู้ประกอบการที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงในการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว โดยกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 5 ท่าน ชุมชน จำนวน 5 ท่าน และผู้ประกอบการในพื้นที่จำนวน 5 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือนับจำนวนนักท่องเที่ยว แบบฟอร์มบันทึกข้อมูลการกระจายการใช้ประโยชน์ และจำนวนนักท่องเที่ยวที่ประกอบกิจกรรม แบบฟอร์มนับจำนวนห้องพัก และจำนวนผู้พักค้างที่รับได้สูงสุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นับจำนวนที่พัก ร้านอาหารและเครื่องดื่ม พร้อมความจุ ณ พื้นที่ศึกษา

2. บันทึกจำนวนผู้พักค้าง และใช้บริการร้านอาหารและเครื่องดื่มเพื่อพิจารณาแนวโน้มการใช้ประโยชน์กับจำนวนห้องพัก ร้านอาหารและเครื่องดื่มที่มี โดยขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการในการให้ข้อมูล

3. หาขนาดพื้นที่สิ่งอำนวยความสะดวก คุณภาพและความพอเพียง อัตราการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกนั้นๆ เช่น ลานจอดรถ ห้องน้ำ

4. หาขนาดพื้นที่ประกอบกิจกรรม เช่น ขนาดพื้นที่ถนน พืชพรรณ คุนยบริการนักท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยการคำนวณหาจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดที่พื้นที่สามารถรองรับได้ต่อวันในแต่ละจุดท่องเที่ยวโดยการคำนวณ PCC มีสูตรดังนี้

$$PCC = \frac{A \times Rf}{a}$$

PCC = ชีตความสามารถในการรองรับด้านกายภาพ หน่วยคือ จำนวนคนต่อแหล่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

A = จำนวนเนื้อที่ซึ่งสามารถใช้รองรับกิจกรรมท่องเที่ยว นั้น ๆ ได้ ใช้ข้อมูลจากแผนการกระจายการใช้ประโยชน์ของนักท่องเที่ยว

a = จำนวนเนื้อที่ที่นักท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้เพื่อประกอบกิจกรรม หน่วยคือ พื้นที่ต่อคน ขึ้นอยู่กับประเภทเขตการท่องเที่ยว (ROS)

Rf = จำนวนรอบที่เปิดให้ใช้ประโยชน์ตามช่วงเวลาที่กำหนด

2. คำนวณหาจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุด ที่สิ่งอำนวยความสะดวกสามารถรองรับได้ต่อวัน โดยคำนวณจากความจุของสิ่งอำนวยความสะดวกที่เปิดให้บริการในแต่ละจุดท่องเที่ยว ประเมินค่าระดับการใช้ประโยชน์สูงสุดที่สิ่งอำนวยความสะดวกสามารถรองรับได้โดยรวมในแต่ละจุดท่องเที่ยว

3. การประเมินระดับการใช้ประโยชน์ปัจจุบันภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก การคำนวณหาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการใช้ประโยชน์ปัจจุบัน กับขีดความสามารถในการรองรับด้านกายภาพ มีรายละเอียดดังนี้

กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยจำแนกระดับการใช้ประโยชน์ออกเป็น 3 ระดับ ดังตัวอย่างตารางที่ 1 ได้แก่

1) ระดับการใช้ประโยชน์ต่ำกว่าขีดความสามารถในการรองรับได้ (Below cc) มีปริมาณการใช้ประโยชน์จากนักท่องเที่ยวร้อยละ 50% ของจำนวนที่พื้นที่สามารถรองรับได้สูงสุด

2) ระดับการใช้ประโยชน์ระดับการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสม (Approaching cc) มีปริมาณการใช้ประโยชน์จากนักท่องเที่ยวร้อยละ >50-80% ของจำนวนที่พื้นที่สามารถรองรับได้สูงสุด

3) ระดับการใช้ประโยชน์มากกว่าระดับการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสม (Exceeding cc) มีปริมาณการใช้ประโยชน์จากนักท่องเที่ยวมากกว่าร้อยละ $>80\%$ ของจำนวนที่พื้นที่สามารถรองรับได้สูงสุด

1.2 การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง ชุมชนปากน้ำประแส มีประชากรคือ จำนวนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวในพื้นที่โดยตรง ซึ่งประกอบด้วย 2,066 ครัวเรือน จากข้อมูลของการสุ่มตัวอย่างระดับครัวเรือน โดยใช้สูตรยามาเน กำหนดให้ค่า $e = 0.05$ โดยจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 335 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แบบสัมภาษณ์ประชาชนท้องถิ่นที่เป็นตัวแทนครัวเรือน ประกอบด้วยคำถามผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อประชาชนท้องถิ่น ระดับความรู้สึกแออัดของประชาชนท้องถิ่นที่มีต่อจำนวนนักท่องเที่ยว โดยมีปัจจัยชี้วัด ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมด้านสังคมและวัฒนธรรม 2) การพบปะผู้คนของชุมชน 3) สิทธิในความเป็นส่วนตัว 4) ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสังคมวัฒนธรรมชุมชน 5) ความพึงพอใจของชุมชน และ 6) ความรู้สึกแออัดของชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดตัวชี้วัดในการประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านสังคมวัฒนธรรม คือ ความรู้สึกแออัดของประชาชนท้องถิ่นต่อจำนวนนักท่องเที่ยว ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจของประชาชนท้องถิ่น สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวบรวมข้อมูลผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อประชาชนท้องถิ่นด้านสังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้จำนวนนักท่องเที่ยวและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ได้จากการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับด้านกายภาพและด้านจิตวิทยา หาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวและผลกระทบด้านสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจต่อชุมชน ท้องถิ่นที่เกิดขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล บรรยายเชิงพรรณนาด้วยสถิติพื้นฐานที่ใช้ในการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และสถิติวิเคราะห์ การถดถอย (regression analysis) โดยอาศัยการวิเคราะห์ ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวกำหนด (coefficient of determination) หรือ r^2 และทำการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติซึ่งกำหนดไว้ที่ระดับ .05 นำเสนอในรูปของตารางประกอบการอธิบายข้อมูล และกำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนคือการคำนวณหาอัตราภาคขั้น เพื่อแปลผลคะแนนในแต่ละช่วง ทั้งนี้การรับรู้ด้านความแออัดและสิทธิความเป็นส่วนตัว มีลักษณะเป็นมาตรวัดแบบ Thurstone' s Scale ให้สเกลคำตอบเป็น 10 ระดับ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อแปรผลคะแนนในแต่ละช่วงคำนวณโดยหาค่ามัธยฐาน (Median) หมายความว่า ค่ากึ่งกลางของข้อมูล เมื่อจัดเรียงค่าของข้อมูลจากน้อยที่สุดไปหามากที่สุดหรือจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ค่ากึ่งกลางจะเป็นตัวแทนที่แสดงว่ามีข้อมูลที่มากกว่าและน้อยกว่านี้อยู่ 50 % แบ่งระดับเป็น 5 ระดับ

1.3 การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านจิตวิทยา

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเยือนย่านชุมชนปากน้ำประแส ซึ่งจากสถิตินักท่องเที่ยวที่มาเยือนที่มีการเก็บข้อมูลไว้ย้อนหลังตั้งแต่เดือนมกราคม ธันวาคม ปี 2566 จำนวนประชากรทั้งสิ้น รวม 98,598 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างจากประชากร โดยใช้สูตรยามาเน กำหนดให้ค่า $e = 0.05$ โดยจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 399 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แบบสอบถามนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยคำถามระดับความรู้สึกแออัดที่มีต่อจำนวนนักท่องเที่ยวและต่อสิ่งก่อสร้างในพื้นที่ เครื่องมือนี้จำนวนนักท่องเที่ยวแบบฟอร์มบันทึกข้อมูลการกระจายการใช้ประโยชน์ และจำนวนนักท่องเที่ยวที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลรวบรวมข้อมูลผลกระทบจากการท่องเที่ยว กำหนดตัวชี้วัดในการประเมินขีดความสามารถในการรองรับด้านจิตวิทยา คือ ความรู้สึกแออัดของนักท่องเที่ยว ซึ่งใช้ค่าคะแนนจริงที่ผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามเกี่ยวกับความรู้สึกแออัดบริเวณที่ประกอบการท่องเที่ยว โดยกำหนดค่าคะแนนตั้งแต่ 1 – 10 โดย 1 เท่ากับมีความรู้สึกแออัดน้อยที่สุด ถึง 10 เท่ากับรู้สึกแออัดมากที่สุด ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล บรรยายเชิงพรรณนาด้วยสถิติพื้นฐานที่ใช้ในการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และสถิติวิเคราะห์ การถดถอย (regression analysis) โดยอาศัยการวิเคราะห์ ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวกำหนด (coefficient of determination) หรือ r^2 และทำการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติซึ่งกำหนดไว้ที่ระดับ .05 นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบการอธิบายข้อมูล และกำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนคือการคำนวณหาอัตราภาคขั้น เพื่อแปลผลคะแนนในแต่ละช่วง ทั้งนี้การรับรู้ด้านความแออัดและสิทธิความเป็นส่วนตัว มีลักษณะเป็นมาตรวัดแบบ Thurstone's Scale ให้สเกลคำตอบเป็น 10 ระดับ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อแปลผลคะแนนในแต่ละช่วงคำนวณโดยหาค่ามัธยฐาน (Median) หมายความว่า ค่ากึ่งกลางของข้อมูล เมื่อจัดเรียงค่าของข้อมูลจากน้อยที่สุดไปหามากที่สุดหรือจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ค่ากึ่งกลางจะเป็นตัวแทนที่แสดงว่ามีข้อมูลที่มากกว่าและน้อยกว่านี้อยู่ 50 % แบ่งระดับเป็น 5 ระดับ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเสนอแนวทางการจัดการกลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย (อายุ 18 – 65 ปี) ที่เดินทางมาเยือนพื้นที่ศึกษา และกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน ผู้ประกอบการที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงในการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์, SWOT Analysis, TOWS Matrix

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิเคราะห์กรอบแนวคิด สภาพการณ์ของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง โดยศึกษาข้อมูลจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมการท่องเที่ยว บทความ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ เอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผ่านพับ สื่อชนิดต่างๆ และอินเทอร์เน็ต

2. การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์, SWOT Analysis, TOWS Matrix และวิเคราะห์ส่วนประสมการตลาด

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) และวิธีการเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Technique)

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อศึกษาจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมโดยใช้ตารางวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของ Wheelen and Hunger ซึ่งประกอบไปด้วย การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน (Internal Factors Analysis Summary: IFAS) และการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก (External Factors Analysis Summary: EFAS) ร่วมกับการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยสภาพแวดล้อมด้วยเทคนิค TOWS Matrix เพื่อนำข้อมูลมาพิจารณาร่วมกัน

ผลการวิจัย

ขีดความสามารถในการรองรับทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

ผลการวิจัย พบว่า การประเมินระดับขีดความสามารถสูงสุดในการรองรับได้ด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นที่ประกอบกิจกรรมนันทนาการหลักพื้นที่ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ได้แก่ เส้นทางศึกษาธรรมชาติทุ่งโปรง ซึ่งมีระยะทางรวม 2 กิโลเมตร ผู้วิจัยใช้มาตรฐานตัวชี้วัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติ คือ 15คน/เส้นทาง 1 กิโลเมตร พบว่า ในช่วงวันหยุดและวันหยุดนักขัตฤกษ์ จะมีระดับการใช้ประโยชน์เฉลี่ย 20 คน/เส้นทาง 1 กิโลเมตร ซึ่งเกินขีดความสามารถ(Exceeding CC) (81%–100% ของ PCC) สำหรับพื้นที่ประกอบกิจกรรมรอง พบว่า มีระดับการใช้ประโยชน์เฉลี่ย 430 คนต่อวัน ซึ่งต่ำกว่าขีดความสามารถ (Below CC) (<50% ของ PCC) ในส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกเส้นทางศึกษาธรรมชาติทุ่งโปรง อนุสรณ์เรือรบหลวงประแส พบว่าพื้นที่สำหรับจอดรถจำนวน 1 แห่งสามารถรองรับรถยนต์ได้ 45 คัน รถจักรยานยนต์ได้ 30 คัน และรถบัสได้ 4 คัน ห้องน้ำสาธารณะสำหรับนักท่องเที่ยวประกอบด้วย 2 แห่ง รวมทั้งสิ้น 10 ห้อง ศาลกรมหลวงชุมพรฯ พื้นที่สำหรับจอดรถจำนวน 1 แห่ง สามารถรองรับรถยนต์ได้ 15 คัน รถจักรยานยนต์ได้ 15 คัน และรถบัสชั่วคราวได้

2 คัน ห้องน้ำสาธารณะสำหรับนักท่องเที่ยวประกอบด้วย 1 แห่ง รวมทั้งสิ้น 2 ห้อง วัดตะเคียนงาม พื้นที่สำหรับจอดรถจำนวน 1 แห่ง สามารถรองรับรถยนต์ได้ 23 คัน รถจักรยานยนต์ได้ 20 คัน และรถ บัสชั่วคราวได้ 2 คัน ห้องน้ำสาธารณะสำหรับนักท่องเที่ยวประกอบด้วย 2 แห่ง รวมทั้งสิ้น 12 ห้อง ซึ่งมีระดับการใช้ประโยชน์ระดับการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสม (Approaching cc) (50–80% ของ FCC)

การประเมินขีดความสามารถด้านสังคมวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง มีระดับขีดความสามารถในการรองรับในระดับกำลังถึงหรืออยู่ในขีดความสามารถสูงสุด (Approaching CC) ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมด้านสังคมและวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 45 ด้านสิทธิใน ความเป็นส่วนตัว ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 5.35 และมีระดับขีดความสามารถในการรองรับในระดับต่ำกว่าขีด ความสามารถ (Below CC) ได้แก่ ด้านการพบปะผู้คนของชุมชน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.42 ด้านผลกระทบจาก การท่องเที่ยวต่อสังคมวัฒนธรรมชุมชน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.48 ด้านความพึงพอใจของชุมชน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 7.35 และด้านความรู้สึกแออัดของชุมชน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.66

ตารางที่ 1 ผลการประเมินมาตรฐานชี้วัดขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านสังคมวัฒนธรรมของชุมชน

ปัจจัย	ผลการประเมิน	ระดับขีดความสามารถในการรองรับ		
		Below CC	Approaching CC	Exceeding CC
การมีส่วนร่วมด้านสังคมและ วัฒนธรรม	ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม เท่ากับ ร้อยละ 45	> 70	30 – 70	< 30
การพบปะผู้คนของชุมชน	ค่าเฉลี่ยการพบปะผู้คน เท่ากับ 2.42	< 3.00	3.01 – 7.00	> 7.00
สิทธิในความเป็นส่วนตัว	ค่าเฉลี่ยความเป็นส่วนตัว เท่ากับ 5.35	> 7.00	3.00 – 7.00	< 3.00
ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อ สังคมวัฒนธรรมชุมชน	ค่าเฉลี่ยผลกระทบ เท่ากับ 1.48	< 3.00	3.00 – 7.00	> 7.00
ความพึงพอใจของชุมชน	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ เท่ากับ 7.35	> 7.00	3.00 – 7.00	< 3.00
ความรู้สึกแออัดของชุมชน	ค่าเฉลี่ยความรู้สึกแออัด เท่ากับ 1.66	< 3.00	3.00 – 7.00	> 7.00

การประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านจิตวิทยา ซึ่งวัดจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็น นักท่องเที่ยวที่มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง และนำผลการศึกษามา วิเคราะห์ขีดความสามารถในการรองรับได้ตามเกณฑ์ด้านจิตวิทยามีปัจจัยชี้วัด ประกอบด้วย 1) การ พบปะผู้คน 2) ความพึงพอใจของผู้มาเยือน และ 3) ความรู้สึกแออัด พบว่า ความพึงพอใจของผู้มา เยือน อยู่ในขอบข่ายที่กำลังถึงหรืออยู่ในขีดความสามารถสูงสุดซึ่งยังไม่ส่งผลกระทบต่อ หากค่าระดับ มากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อาจส่งผลกระทบต่อจิตวิทยาของนักท่องเที่ยวได้ แต่การพบปะผู้คนและและ ความรู้สึกแออัดอยู่ในระดับต่ำกว่าขีดความสามารถที่กำหนดไว้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินมาตรฐานชีวิตขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านจิตวิทยา

ปัจจัย	ผลการประเมิน	ระดับขีดความสามารถในการรองรับ		
		Below	Approaching	Exceeding
		CC	CC	CC
การพบปะผู้คน	ค่าเฉลี่ยการพบปะผู้คน เท่ากับ 3.20	< 3.50	3.50 – 7.00	> 7.00
ความพึงพอใจของ ผู้มาเยือน	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของ ผู้มาเยือน เท่ากับ 5.60	> 7.00	3.50 – 7.00	< 3.50
ความรู้สึกแออัด	ค่าเฉลี่ยความรู้สึกแออัด เท่ากับ 1.42	< 3.50	3.50 – 7.00	> 7.00

แนวทางการจัดการกลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง

ผลการวิจัย พบว่า จากการประเมินขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ร่วมกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) และการวางแผนกลยุทธ์ผ่านกรอบ TOWS Matrix สามารถเสนอกลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ได้ดังนี้ กลยุทธ์เชิงรุก 1) การยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเดิม และพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวใหม่ของชุมชนปากน้ำประแสให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ด้วยการจัดการความรู้จากงานวิจัยในพื้นที่ กลยุทธ์เชิงแก้ไข 1) การพัฒนาระบบการสื่อความหมายแบบออนไลน์หรือการสื่อความหมายโดยไม่ใช้คนเพื่อบริการด้านข้อมูล และการจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว 2) การจัดทำแผนการรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล และช่วงปกติ พร้อมเพิ่มช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถตัดสินใจเลือกเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว กลยุทธ์เชิงป้องกัน 1) การวางแผนจัดรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับบริบท สถานการณ์ความเป็นจริงให้ได้กลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพกลุ่มต่าง ๆ ได้สัมผัสประสบการณ์จริงที่คุ้มค่า กลยุทธ์เชิงรับ 1) การพัฒนาระบบการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกร่วมกับภาคเอกชน

อภิปรายผลการวิจัย

ขีดความสามารถในการรองรับทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ผลการวิจัย พบว่า ขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าพื้นที่ประกอบกิจกรรมหลักได้ในวันหยุดและวันหยุดนักขัตฤกษ์ มีระดับการใช้ประโยชน์เกินขีดความสามารถ ควรมีการจัดทำแผนบริหารจัดการการกระจายตัวจำนวนนักท่องเที่ยวไปยังจุดท่องเที่ยวรองในช่วงเวลาดังกล่าวเพื่อลดความแออัด หรือ วางแผนควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดและวันหยุดนักขัตฤกษ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัย (มัทนา อินไชย และ นัทธิหทัย เกาตระกุล, 2565) พบว่า การ

ควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลและวันหยุดยาว ที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ตามการรองรับที่เพียงพอของขนาดพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อคุณภาพของการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การจัดการ Zoning พื้นที่รองรับจำนวนนักท่องเที่ยวให้สามารถทำกิจกรรมท่องเที่ยว และสามารถควบคุมมาตรการต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวพึงปฏิบัติได้ 2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม มีขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านสังคมวัฒนธรรมอยู่ในระดับกำลังถึงหรืออยู่ในขีดความสามารถสูงสุดที่ยอมรับได้ และไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน เนื่องจากการรวมกลุ่มคณะกรรมการชุมชนและคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว จัดประชุมเพื่อสะท้อนปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Putjorn et al. (2022) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมท่องเที่ยวจะช่วยเพิ่มความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว และสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของของคนในชุมชน 3) ด้านจิตวิทยา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจในระดับสูง ไม่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนักท่องเที่ยว และการพบปะผู้คน และความรู้สึกแออัดของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับขีดความสามารถในระดับต่ำที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัย (Manning, 2007; ธนภฤต สังข์เฉย และคณะ, 2566) พบว่า หากชุมชนมีการบริหารจัดการพื้นที่ให้สอดคล้องกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือนในแต่ละช่วงช่วงเวลาแล้วนั้น ย่อมส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีกลับบ้าน อันนำมาซึ่งการกลับมาเยือนซ้ำ

แนวทางการจัดการกลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง ผลการวิจัย พบว่า การประเมินขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวร่วมกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) และการวางแผนกลยุทธ์ผ่านกรอบ TOWS Matrix พบว่าสามารถจัดทำกลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ได้ดังนี้

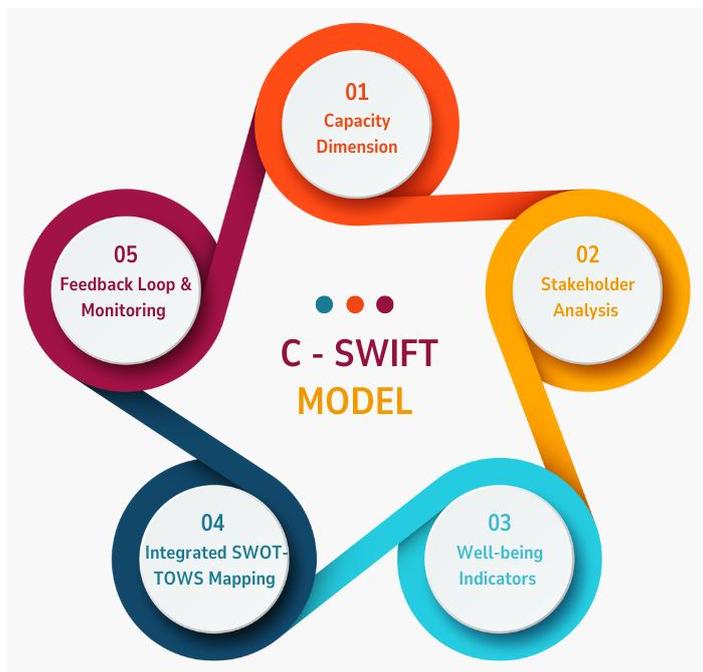
- 1) กลยุทธ์เชิงรุก เน้นการใช้จุดแข็งภายในของชุมชน และโอกาสจากภายนอก เพื่อพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ โดยผลการวิจัยเสนอให้มีการยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเดิม และพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวใหม่ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม อาทิ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่ม Slow Tourism หรือกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด Resource-Based View (RBV) ของ Barney (1991) ที่เสนอว่าความได้เปรียบเชิงการแข่งขันขององค์กรหรือชุมชนเกิดจากการใช้ทรัพยากรเฉพาะที่ยากต่อการลอกเลียนแบบ เช่น วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การตัดสินใจและการจัดกิจกรรม เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และรักษาอัตลักษณ์ของพื้นที่ไว้ 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข มุ่งเน้นการพัฒนาองค์ประกอบภายในที่ยังมีข้อจำกัดเพื่อใช้โอกาสที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ เช่น การพัฒนาระบบการสื่อความหมายแบบออนไลน์ และการสื่อสารแบบไม่ใช้คน (เช่น QR Code, Mobile Application, AR/VR) เพื่อบริการข้อมูลและกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงการจัดทำแผนรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลและช่วงเวลาปกติ โดยเพิ่ม

ประสิทธิภาพในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางที่ทันสมัย แนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิด Smart Tourism ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน มุ่งเน้นการวางแผนเพื่อป้องกันความเสี่ยงและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยใช้จุดแข็งที่มีอยู่ เช่น การจัดรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และมุ่งเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ที่ลึกซึ้งและยั่งยืน แนวทางนี้สอดคล้องกับ แนวคิด Experience Economy (Pine & Gilmore, 2011) ซึ่งเสนอว่าการออกแบบกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมและได้รับประสบการณ์ตรงจะช่วยเพิ่มคุณค่าและความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว 4) กลยุทธ์เชิงรับ เน้นการลดผลกระทบจากข้อจำกัดและอุปสรรค โดยเฉพาะในด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การพัฒนาระบบบริการพื้นฐานร่วมกับภาคเอกชน เพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิด Stakeholder Theory ของ Freeman (1984) ที่เสนอให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีบทบาทในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

กระบวนการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้ “C-SWIFT Model” ซึ่งประกอบด้วย 1) C = Capacity Dimension (มิติของขีดความสามารถในการรองรับ) คือ การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 ด้านได้แก่ (1) ขีดความสามารถในการรองรับด้านสิ่งแวดล้อม (2) ขีดความสามารถในการรองรับด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก (3) ขีดความสามารถในการรองรับด้านสังคมและวัฒนธรรม และ (4) ขีดความสามารถในการรองรับด้านเศรษฐกิจ 2) S = Stakeholder Analysis (การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) คือ การทำความเข้าใจบทบาท ผลกระทบ และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (3) W = Well-being Indicators (ตัวชี้วัดความเป็นอยู่ที่ดี) คือ การกำหนดและติดตามตัวชี้วัดที่สะท้อนคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ตัวชี้วัดคือรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนและสัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยว ด้านสังคม ตัวชี้วัดคือความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม กำหนดตัวชี้วัดคือ มาตรการหรือเกณฑ์การจัดการความสะอาดของพื้นที่ชุมชน สภาพแวดล้อมและความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการมีส่วนร่วมตัวชี้วัดคือ จำนวนสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมวางแผนและดำเนินการด้านการท่องเที่ยว (4) I = Integrated SWOT-TOWS Mapping (การบูรณาการผลการวิเคราะห์ขีดความสามารถกับการวิเคราะห์ SWOT คือ การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควบคู่กับการวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อกำหนดกลยุทธ์ และ 5) F = Feedback Loop & Monitoring (วางระบบการติดตามผลแบบมีส่วนร่วมของชุมชน) เป็นกลไกสำคัญเพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดความยั่งยืน ซึ่งตัวชี้วัด คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างวัฒนธรรมการ

เรียนรู้ผ่านเวทีสาธารณะ การสะท้อนบทเรียน หรือระบบเฝ้าระวังชุมชน การปรับปรุงกลยุทธ์โดยใช้ผล การติดตามมาปรับกลยุทธ์ให้เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สรุป

กลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง จากการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับร่วมกับ SWOT และ TOWS Matrix นำไปสู่ การกำหนดกลยุทธ์ 4 ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก เชิงแก้ไข เชิงป้องกัน และเชิงรับ เพื่อพัฒนาการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้เทคโนโลยี และการจัดการเชิง ประสพการณ์ ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดผลกระทบในระยะยาว นอกจากนั้นการศึกษาดังกล่าว ยังสามารถสังเคราะห์กระบวนการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน ในรูปแบบของ “C-SWIFT Model”

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ทำให้ทราบขีดความสามารถในการรองรับด้าน กายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านจิตวิทยา ดังนั้นหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องควรดำเนินการจัดทำแผนบริหารจัดการจำนวนนักท่องเที่ยว

1.2 ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การจัดทำแผนกลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงถือเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ทุกภาคส่วนได้เห็นภาพรวมของขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว ซึ่งจะนำมาซึ่งการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมและนำมาสู่การตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบรวมถึงแนวทางการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบกระบวนการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งให้ความสำคัญ ชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์ขีดความสามารถในการรองรับในเชิงพื้นที่ โดยการนำเครื่องมือ GIS เพื่อให้เห็นภาพรวมการกระจายตัวของนักท่องเที่ยว และนำไปสู่การวางแผนการจัดการพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล. (2566). กระบวนการในการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาชุมชนปากน้ำประแสอำเภอแกลง จังหวัดระยอง. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 18(2), 47–60. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/JSSRA/article/view/261028>
- จิตรกร รามันพงษ์, นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เชียว และ ดรชณี เอมพันธ์. (2559). การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับด้านนันทนาการในพื้นที่ลานกางเต็นท์ลานสน อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว. *วารสารวนศาสตร์ไทย*, 35(2), 78–88. สืบค้นจาก <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/tjf/article/view/247393>
- เฉลียว บุรีภักดิ์. (2545). *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*. กรุงเทพฯ: เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- ชวลิต อภิหิรัญตระกูล และ ตอลาก คำโย. (2565). การประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแม่เงา จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 17(59), 41–51. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/researchjournal-lru/article/view/252317>
- ณัฐอัมรัตน์ อินทบำรุง และ ชมภูษ หุ่นนาค. (2564). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะสมุย. *วารสารนวัตกรรมการบริการและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์*, 9(2), 82–96, สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/RCIM/article/view/245219>

- ชนกฤต สังข์เฉย, ธนวรรษ ดอกจันทร์, จิตศักดิ์ พุฒจรรย์, ทิพย์สุดา พุฒจรรย์, ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, รชกร วชิรลีโรดม, จรรย์วรรธ สุธรรมมา, พิชญ์ จิตต์ภักดี, อาภาลัย สุขสำราญ, กนกวรรณ แก้วอุไทย, หทัยรัตน์ สวัสดิ์ และ กุลวดี กุลพักรพงษ์. (2566). การตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือประเมินบรรทัดฐานความแออัดเพื่อกำหนดขีดความสามารถในการรองรับด้าน นันทนาการของแหล่งท่องเที่ยวประเภทภูเขา. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, 6(1), 170–186. สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/JLASI/article/view/264754>
- เบญจมาศ ณ ทองแก้ว, อำนาจ รักษาพล และ สุทธิณี พรพันธุ์ไพบูลย์. (2564). ระดับการใช้ประโยชน์ ตามขีดความสามารถรองรับได้ด้านจิตวิทยาเพื่อเพิ่มมาตรฐานการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดย ชุมชน. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 41(1), 79–93. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sujthai/article/view/243540>
- พจนา สนวนศรี. (2550). *คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว.
- มัทนา อินไชย และ นัทธิหทัย เกาตระกุล (2565). การประเมินขีดความสามารถในการรองรับ นักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยว ไทย*, 17(2), 69–87. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/tourismtaat/article/view/252176/176893>
- อัญชราภรณ์ เลاهرุ่งพิสิฐ และ ไชยพันธ์ ปัญญาศิริ. (2566). การวิเคราะห์ SWOT และ TOWS เมทริกซ์เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการส่งออกกล้วยไม้ไทยภายใต้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ ภาษี (NTBS). *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 17(1), 69–83. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NRRU/article/view/263485>
- Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99–120. <https://doi.org/10.1177/014920639101700108>
- Freeman, R. B. (1984). Longitudinal analyses of the effects of trade unions. *Journal of Labor Economics*, 2(1), 1–26. <https://doi.org/10.1086/298021>
- Manning, R. E. (2007). *Parks and carrying capacity: commons without tragedy*. Washington DC: Island Press.
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (2011). *The experience economy*. Boston: Harvard Business Press.

- Putjorn, T., Wachirasirodom, R., Sangchatkaew, S., Jitpakdee, P., Suksamran, A., Putjorn, J., Suthamma, J., Sangchoei, T., Kaewuthai, K., Sawaddee, H., Dokchan, T., & Kullapakphong, K. (2022). Guidelines of the development of society and community carrying capacity evaluation tool for natural tourism destination management. *University of the Thai Chamber of Commerce Journal Humanities and Social Sciences*, 42(4), 92–109. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/utccjournalhs/article/view/255986>
- Sereerat, S., & Sereerat, S. (2003). *Marketing management in the new era*. Bangkok: Thammasarn.
- Shelby, B., & Heberlein, T. A. (1986). *Carrying capacity in recreation settings*. Corvallis: Oregon State University Press.